

De lijstensamenstelling in de BSP

door Jan CEULEERS,
Journalist in de BRT.

Van de BSP werd geschreven dat ze op het stuk van de lijstensamenstelling van de grootste mate van binnenpartijdige democratie blijk geeft, of nog dat de socialistische lijstensamenstelling nogal democratisch blijkt te verlopen (1).

Deze appreciatie, gebaseerd op gegevens van vroegere parlementsverkiezingen, is voornamelijk gesteund op een oude gedragslijn van deze partij, om bij de samenstelling van haar kandidatenlijsten voor de verkiezingen de leden te raadplegen.

Deze consultatie van de « basis » kan op uiteenlopende manieren gebeuren : door middel van algemene vergaderingen, congressen, raden, voorverkiezingen (polls). Ongetwijfeld is van al die technieken, vanuit de loutere partijgezichtshoek, de poll de meest democratische, omdat alle leden de gelegenheid wordt geboden rechtstreeks in te grijpen op de lijstensamenstelling. Algemeen heerst de opvatting dat de BSP « de partij van de polls » is en dus ook op het stuk van de lijstensamenstelling de meest democratische politieke formatie is. Vraag is of en in hoever de BSP in 1971 aan dit beeld beantwoordt.

Dit is het voorwerp van deze bijdrage. Wij hebben ons beperkt tot een onderzoek van de lijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers (verkiezingen van 7 november 1971), en de Senaatslijsten buiten beschouwing gelaten ; vooreerst wegens een gebrek aan tijd en ruimte ; vooral echter omdat het fenomeen van de onzuivere verkiezingsprocedure bij de Senaat (een mengsel van rechtstreekse en getrapte verkiezingen, bekroond door een stelsel van coöptatie) een aparte benadering vereist.

(1) W. DEWACHTER : *De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgisch politiek bestel*. Antwerpen, 1967, blz. 155.

W. DEWACHTER : *De voorverkiezingen tot samenstelling van het Belgisch parlement*. In : *Onze Alma Mater*, jg. XXIV (1970), nr 3.

Aard van de lijstensamenstelling.

De socialistische partij heeft haar gewestelijke en lokale organisatie geschoeid op het raster van gebiedsindelingen ten behoeve van de verkiezingsverrichtingen voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Dit brengt mee dat de BSP een conglomeraat (het woord is niet te sterk) is van een hele reeks federaties, die samenvallen met de kiesarrondissementen voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers (2). Aan de top heeft op organisatorisch gebied de nationale leiding alleen een coördinerende en bemiddelende rol te spelen. Zo komt het dat elke federatie voor zichzelf uitmaakt volgens welke techniek of procedure de kandidatenlijsten worden opgemaakt.

Wij hebben onderzocht op welke wijze in elke federatie dit proces is verlopen, en meteen aangeduid hoeveel verkozenen bij de diverse operaties betrokken waren.

Enkele constateringën bij tabel I :

a) In slechts elf van de dertig federaties werd een poll georganiseerd. In één van deze elf federaties (Namen) had de poll overigens alleen zin voor de tweede verkiesbare plaats, daar vooraf op een soort congres (« Union Communale Socialiste ») was beslist dat minister Namèche lijsttrekker buiten poll zou worden.

In zeventien van de dertig federaties besliste een congres over de kandidatenlijsten.

In twee federaties hakte het (al dan niet uitgebreid) bestuur de knoop door.

b) 47,5 % van de verkozenen heeft zijn plaats op de kandidatenlijst te danken aan een poll in de federatie (29 op 61 verkozenen).

44,3 % werd door een congres aangewezen (27 op 61).

8,2 % dankt zijn plaats op de lijst aan het federaal partijbestuur (5 op 61).

c) Tien van de twaalf Waalse federaties organiseerden een poll (23 van de 27 verkozenen); in twee Waalse federaties werd een congres gehouden (in één van deze twee federaties, namelijk Namen, werd tevens een poll gehouden voor de andere plaatsen dan de lijsttrekker) (2 verkozenen op 27); in één Waalse federatie besliste het bestuur (2 verkozenen op 27).

(2) Zo zijn er dertig federaties. Te noteren valt echter dat enerzijds de twee kiesarrondissementen in de provincie Luxemburg slechts één federatie vormen (wegens hun relatieve zwakte), maar dat anderzijds er in het kiesarrondissement Brussel twee federaties bestaan sinds 1968 : de vroegere federatie van de h. Simonet en de nieuwe Nederlandstalige federatie van de h. Gelders, de zogenaamde Rode Leeuwen.

TABEL I

De lijstensamenstelling voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers

Federatie	Poll	Federaal Congres	Anderszins	Verklaring
Antwerpen	6			
Mechelen		2		
Turnhout		1		
Leuven		3		
Maaseik-Tongeren		1		
Hasselt		2		
Gent-Eeklo			3	Federaal Bureau
Oudenaarde		1		
Aalst		1		
Dendermonde		1		
Sint-Niklaas		1		
Brugge		2		
Oostende-Veurne-Diksmuide		1		
Ieper		0		
Kortrijk		2		
Roeselare-Tielt		1		
Vlaamse Federaties	6	19	3	
Nijvel	2			
Aat-Doornik-Moeskroen			2	Federaal Comité
Bergen	3			
Charleroi	4			
Zinnik	2			
Thuin	1			
Borgworm-Hoei	3			
Luik	5			
Verviers	1			
Aarlen-Bastenaken-Marche (3)				
Neufchâteau-Virton (3)	0			
Dinant-Philippeville	1	1		
Namen		1		Lijsttrekker Namèche buiten poll
Waalse Federaties	23	2	2	
Bruxelles		5		
Brussel		1		
Arrondissement Brussel		6		
Totaal Rijk	29	27	5	

(3) Beide arrondissementen vormen slechts één federatie.

Eén van de zestien Vlaamse federaties organiseerde een poll (6 van de 28 verkozenen); in veertien Vlaamse federaties werd een congres gehouden (19 van de 28 verkozenen); in één Vlaamse federatie besliste het bestuur (3 van de 28 verkozenen) (4).

Enkele besluiten bij tabel I.

De praktijk van de poll schijnt in de BSP stilaan verloren te gaan. Daar waar W. Dewachter in 1967 nog kon schrijven (5), zich weliswaar steunende op onvolledige gegevens, dat 80 % van de onderzochte verkozenen op de kandidatenlijsten werden gerangschikt door de polls, blijkt dit percentage, wat de Kamerleden betreft, te zijn teruggevallen op 47,5 % in 1971.

Waar daarentegen in 1967 het aantal verkozenen dat door andere besluitvormingstechnieken op de lijst is terechtgekomen aan de lage kant lag (20 %), is dit in 1971 aangegroeid tot meer dan de helft, waarbij de congressen in dit opzicht bijna even belangrijk zijn geworden als de polls (44,3 %).

Het is alsnog niet uit te maken of deze verschuiving van de besluitvorming van de poll naar het congres de weerspiegeling is van een gewilde evolutie, dan wel te wijten is aan toevallige omstandigheden. In de Vlaamse federaties, waar overal (met uitzondering van Antwerpen) werd afgestapt van het poll-stelsel, werd als reden aangevoerd de onverhoedse parlementsontbinding en het daaruit voortvloeiend tijdsgebrek. De vaststelling dat deze argumenten blijkbaar niet golden voor de meeste Waalse federaties en Antwerpen en dat daarenboven in 1968 de toenmalige parlementsontbinding even onverhoeds kwam, doet de vraag rijzen of niet om een andere onuitgesproken reden de praktijk van de poll werd verlaten. Wij denken aan een reflex van verdediging van de verworven posities.

Nieuwe gezichten.

Daarom speurden wij naar de nieuwe gezichten bij de 61 pas verkozen Kamerleden. Wij hebben daarbij niet als nieuweling aangezien de senatoren die naar de Kamerlijst zijn overgestapt.

Enkele constateringingen bij tabel II :

a) Bij de Vlaamse verkozenen is de vernieuwing aan de lage kant (5 op 28, dit is 18 %).

(4) Namelijk in de federatie Gent-Eeklo. Overigens werden in deze federatie de leden in genedele geraadpleegd, wat een protest uitlokte bij de Jongsocialisten van Gent, Mariakerke en Assenede. (Belga, 8 oktober 1971.)

(5) W. DEWACHTER : *De wetgevende verkiezingen...*, blz. 124.

TABEL II
Vernieuwing van de BSP-Kamerfractie

Federatie	Aantal verkozenen		Herverkozenen	Nieuwelingen	Opmerkingen
Antwerpen	6	P	5	1	Mevr. Schroyens lijstduwer F. Christaensens teruggetrokken
Mechelen	2	C	2	0	
Turnhout	1	C	1	0	
Leuven	3	C	2	1	
Maaseik-Tongeren	1	C	1	0	
Hasselt	2	C	1	1	
Gent-Eeklo	3	B	2	1	A. De Keuleneir teruggetrokken
Oudenaarde	1	C	1	0	Altredend senator Vanderhaegen is nu Kamerlid
Aalst	1	C	1	0	
Dendermonde	1	C	1	0	
Sint-Niklaas	1	C	1	0	
Brugge	2	C	2	0	Aftredend senator Carpels is nu Kamerlid
Oostende-Veurne-Diksmuide	1	C	0	1	
Ieper	0	C	0	0	
Kortrijk	2	C	2	0	
Roeselare-Tielt	1	C	1	0	
Vlaanderen	28		23	5	
Nijvel	2	P	1	1	Aftredend senator Sckaert is nu Kamerlid
Aat-Doornik-Moeskroen	2	B	2	0	
Bergen	3	P	2	1	L. Collard teruggetrokken
Zinnik	2	P	1	1	
Charleroi	4	P	4	0	
Thuin	1	P	0	1	G. Juste teruggetrokken
Borgworm-Hoel	3	P	2	1	
Luik	5	P	2	3	Denis Mottard en Sainte teruggetrokken
Verviers	1		1	0	
Aarlen-Bastenaken-Marche	0	P	0	1	
Neufchâteau-Virton	1		0	0	
Dinant-Philippeville	1	C	1	0	Aftredend senator Grégoire is nu Kamerlid
Namen	2	P + C	1	1	
Wallonie	27		17	10	

P = Poll.
C = Congres
B = Bestuur.

Federatie	Aantal verkozenen		Herverkozenen	Nieuwelingen	Opmerkingen
Bruxelles*	5	C	4	1	V. Larock heeft zich teruggetrokken
Brussel**	1	C	1	0	
Arrondissement Brussel	6		5	1	
Total Rijk	61		45	16	

* Lijst en federatie van de hh. Simonet en Machtens (PSB-BSP).

** Lijst en Federatie van de Rode Leeuwen.

In het arrondissement Antwerpen geraakte de nieuweling J. Van Elewijck verkozen, doordat F. Christiaenssens zich om gezondheidsredenen had teruggetrokken en Mevrouw M. Groesser-Schroyens geen verkiesbare plaats meer wenste.

In de arrondissementen Leuven en Hasselt geraakten A. Smets en E. Vanijlen verkozen, doordat de BSP er telkens een zetel bijwon.

In Gent-Eeklo nam de federale partijsecretaris G. Temmerman de plaats in van de zich terugtrekkende A. De Keuleneir.

In Oostende-Veurne-Diksmuide haalde nieuweling A. Laridon het op de aftredende volksvertegenwoordiger J. Lauwereins, die door zijn eigen afdeling Oostende werd uitgerangeerd. De tweede volksvertegenwoordiger voor dit arrondissement, H. De Groote, trok zich terug, omdat het congres niet hem, maar A. Laridon tot lijsttrekker aanwees. In de plaats van H. De Groote werd dan een andere nieuweling, G. Mommerency, aangewezen, die echter niet werd verkozen.

b) Bij de Waalse verkozenen ligt de vernieuwingsgraad merkbaar hoger (10 op 27, dit is 37 %).

In de arrondissementen Nijvel, Zinnik en Borgworm-Hoei geraakten de nieuwelingen R. Basecq, R. Gondry en R. Collignon verkozen dank zij de winst van telkens één zetel voor de BSP.

In Bergen ruimde L. Collard vrijwillig (wegens hoge leeftijd) de baan voor nieuweling R. Urbain.

In Thuin trok aftredend volksvertegenwoordiger G. Juste zich terug ten voordele van zijn vroegere opvolger W. Burgeon.

In het arrondissement Aarlen-Bastenaken-Marche klopte nieuweling M. Remacle de aftredende volksvertegenwoordiger M. Rasquin (die tijdens de voorbije legislatuur R. Lamers had opgevolgd) in de poll voor de eerste en enig verkiesbare plaats.

In Luik kregen dank zij de terugtrekking van de heren Denis (die schepen van Luik werd), Mottard (die provinciegouverneur werd) en

Sainte (leeftijdsgrens) drie nieuwelingen een kans: G. Mathot, J.-M. Dehousse en Cl. Dejardin.

In Namen tenslotte verhuisde E. Lacroix naar de senaatslijst ten voordele van R. Denison.

c) In de Brusselse federaties is de vernieuwing gering (1 op 6, dit is 16,5 %).

Alleen de voorzitter van de PSB-BSP-federatie A. Degroeve doet als nieuw Kamerlid zijn intrede, als vervanger van V. Larock, die zich om gezondheidsredenen terugtrok.

Enkele besluiten bij tabel II.

Men zou bij een oppervlakkige lezing geneigd zijn tot het leggen van een oorzakelijk verband tussen de gegevens van tabel I en tabel II,

TABEL III
Redenen van vernieuwing

Omstandigheid	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
Zetelwinst	2	3	—
Terugtrekking van de vroegere titularis (onverenigbaarheid, leeftijdsgrens, gezondheid)	2	6	1
Poll of Congres	1	1	—

tussen de wijze van lijstensamenstelling en de vernieuwing van het parlementair personeel. Men zou met andere woorden het verschil in vernieuwingsgraad tussen Wallonië enerzijds en Vlaanderen en Brussel anderzijds lichtvaardig kunnen verklaren door de omstandigheid dat voor de lijstensamenstelling in het Zuiden overvloedig een beroep werd gedaan op de poll, en elders op het congres.

Bij nader toezien blijkt echter dat dit verband niet bestaat; de nieuwelingen hebben hun plaats op de lijst haast uitsluitend te danken omstandigheden die objectief niets te maken hebben met de aard van de besluitvorming, voor de lijstensamenstelling, zoals tabel III aantoont.

Alleen in Oostende-Veurne-Diksmuide (congres) en Aarlen-Bastenaken-Marche (poll) heeft de raadpleging van de leden of de congresafgevaardigden de intrede van twee (op een totaal van 16) nieuwelingen bepaald. Dit is 12,5 % van het totaal aantal nieuwelingen en 3,3 % van het totaal aantal verkozenen. Onze conclusie moet dan ook zijn dat de keus tussen poll en congres niet releverend is vanuit het oogpunt der vernieuwingsmogelijkheden.

De kandidaten en hun background.

Andere factoren dan de aard van de besluitvorming spelen een rol bij de lijstensamenstelling. Naar die factoren peilen wij in tabel IV. Daartoe hebben wij per verkozene, zo oudgediende als nieuweling, zijn politieke bindingen op nationaal en lokaal niveau (partij, gemeente, parlement, regering) opgespoord.

TABEL IV
De politieke bindingen van de verkozenen

Aantal herverkozenen met 1 of meer scores	Scores			
	Partij	Gemeente	Parlement	Regering
Vlaanderen	5	10	3	3
Wallonië	6	14	2	3
Bruxelles-Brussel	2	4	—	—
	38	28	5	6

Aantal nieuwelingen met 1 of meer scores	Scores			
	Partij	Gemeente	Parlement	Regering
Vlaanderen	—	5	—	—
Wallonië	1	6	—	—
Bruxelles-Brussel	—	—	—	—
	11	11	—	—

Verklaring van de scores :

Partij : Bureaulid, Voorzitter, Nationaal Secretaris.

Gemeente : Burgemeester, Schepen.

Parlement : Senator, Kamervoorzitter.

Regering : Minister.

Enkele constatering en bij tabel IV :

a) Negen en veertig van de 61 verkozenen, dit is volop 80 %, vervullen ook andere mandaten.

b) Negen en dertig van de 61 verkozenen zijn burgemeester of schepen in hun gemeente (dit is 64 %).

c) Elf van de 16 nieuwelingen haalden één score en vervulden dus al een mandaat (69 %). Elf van hen waren al burgemeester of schepen en één was nationaal partijsecretaris.

d) Vijf nieuwelingen haalden geen score. Dat betekent echter niet noodzakelijk dat zij in hun federatie geen machtspositie bekleedden.

R. Urbain (Bergen) is provinciaal griffier.

R. Collignon (Borgworm-Hoei) is bestendig afgevaardigde van de provincie Luik.

J.M. Dehousse is de kabinetschef van minister en vader senator Dehousse.

Cl. Dejardin (Luik) is de zoon van oud-minister senator Dejardin A. Degroeve (Bruxelles) is federaal partijvoorzitter.

e) Zeven herverkozenen haalden geen score.

Allen zijn ze echter gemeenteraadslid, meestal leider van de oppositie; enkelen hebben tevens een functie in het federaal partijbestuur en/of in de vakbond.

Enkele besluiten bij tabel IV.

Reeds verworven posities op lokaal niveau (gemeente) of in de partij zijn voor de oudgedienden een garantie voor het behoud van hun plaats op de lijst van kandidaat-Kamerleden.

Voor de nieuwelingen gelden reeds verworven posities als een aanbeveling, ja zelfs een voorwaarde voor de toegang tot de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Het is een waarachtige institutionalisering binnen de partij van de kumulatie, die voor kandidaat-Kamerleden als een onafwendbare verplichting voorkomt.

Dit blijkt zo waar te zijn dat het artikel 71 van de nationale partijstatuten, dat de kumulatie van openbare mandaten verbiedt (6), nergens wordt nageleefd, en zelfs van verbodsbepalingen in de plaatselijke statuten wordt afgeweken. Dit was onder meer het geval in het arrondissement Luik voor vice-premier Cools, burgemeester van Flémalle-Haute, E. Close, schepen van Luik, en G. Mathot, burgemeester van Seraing. De regel werd echter wel toegepast op minister Denis (schepen van Luik) en senator Bailly (eveneens schepen van Luik).

Betrokkenheid van de partijleden en de kiezers bij de lijstensamenstelling.

Men kan zich de vraag stellen wat het aandeel van de partijleden is bij de samenstelling van de lijsten.

(6) Artikel 71 : Geen enkel lid mag meer dan één openbaar mandaat uitoefenen (...) indien het daartoe niet gemachtigd werd door het Bureau (...). — BSP, Brussel, 1969.

Alvorens de leden zich kunnen uitspreken over de rangschikking op de lijst, hebben er al in opeenvolgende fasen selecties plaats gehad onder de kandidaten.

a) Onderzoek naar de ondubbelzinnige socialistische gezindte van de kandidaten (7).

b) In sommige federaties : eliminatie op grond van ongeoorloofde kumulatie (uitzonderingen kunnen worden toegestaan).

c) In sommige federaties : eliminatie op grond van overschrijding van een leeftijdsgrens (uitzonderingen zijn mogelijk).

d) In sommige federaties : geografische dosering, waarbij vooraf (of zelfs achteraf) wordt vastgesteld uit welke afdelingen de kandidaten afkomstig hoeven te zijn (8).

e) In sommige federaties : bespreking van de kandidaturen in de afdelingen.

f) In de meeste federaties : bespreking van de kandidaturen op een congres, dat in 44 % van de gevallen ook de rangschikking meteen vastlegt. Deze congressen zijn geen algemene ledenvergaderingen, maar bijeenkomsten van afgevaardigden van de afdelingen, die naargelang de sterkte van hun ledenaantal over een reeks stemmen beschikken. Er wordt meestal per afdeling gestemd (niet per hoofd) over een modellijst.

g) In 47 % van de gevallen wordt een poll georganiseerd voor de rangschikking van de kandidaten, die door de vorige selectiefasen zijn geraakt. Het is daarbij de vraag hoe hoog de deelnemingsgraad van de leden aan deze polls is. Wij beschikken over slechts zeer onvolledige gegevens voor Wallonië, doordat de lokale partijinstanties niet geneigd zijn inlichtingen te verstrekken over ledenaantal en polluitslagen.

Enkele constateringën bij de tabellen V en VI.

In de federatie Antwerpen is de deelnemingsgraad in vergelijking met vroegere polls licht gedaald.

(7) W. DEWACHTER : *De wetgevende verkiezingen...*, blz. 116 en 117. De auteur somt voor een aantal grote federaties de (strengere) voorwaarden op voor kandidaatstelling.

(8) Een typisch voorbeeld heeft zich voorgedaan in het arrondissement Roeselare-Tielt waar de afdelingen Wakken en Oostrozebeke niet akkoord gingen met de kandidaten van Roeselare, Meulebeke en Tielt. Het geschil heeft geleid tot een scheurlijst (Vlaamse Rode Leeuwen). — Meestal wordt deze kwestie opgevangen door de verplichting voor elke kandidaat zich door een minimum aantal afdelingen te laten voordragen (bijvoorbeeld arrondissement Charleroi).

In de federatie Charleroi is de deelneming met zowat 10 % toegenomen, terwijl in Bergen de deelnemingsgraad constant is gebleven.

De beweging van het pollerspercentage tenoverstaan de socialistische kiezers verloopt op dezelfde wijze.

Het besluit dat W. Dewachter in 1967 al trok, namelijk vrij lage deelneming van de partijleden (ongeveer 55 % gemiddeld) en van de partijkiezers (ongeveer 8,5 % gemiddeld), blijft volkomen geldig.

TABEL V
Deelneming aan de polls in Vlaanderen

Federatie	Pollers	Leden	% vd. leden	Kiezers	% vd. kiezers
Antwerpen	9.351	21.357	43,7	156.233	6,0
Andere (geen poll) . . .	0	68.798	0	525.787	0
Totaal	9.351	90.155	10,3	682.020	1,4

TABEL VI
Deelneming aan de polls in Wallonië (onvolledig)

Federatie	Pollers	Leden	% vd. leden	Kiezers	% vd. kiezers
Bergen	8.135	11.791	68,9	61.231	13,3
Charleroi	8.547	13.626	62,7	86.121	9,9

Algemene conclusies.

1. Bij de parlementsverkiezingen van 1971 heeft de BSP ingeboet van haar binnenpartijdig democratisch aanzicht, door in meer dan de helft van de federaties de poll te verzaken.

2. Het onderzoek heeft uitgewezen dat het verlaten van de praktijk van de poll echter geen aanwijsbare invloed heeft gehad op de lijstensamenstelling, zeker niet vanuit het oogpunt van de vernieuwing der kandidaten.

3. Belangrijker dan de vraag naar de aard van de besluitvormingstechniek bij de lijstensamenstelling blijkt alsnog de afweerreflex van de « reeds gearriveerden » te zijn, die hun plaats op de kandidatenlijst dank zij hun plaatselijke machtspositie — doorgaans op het niveau van de gemeente — met succes weten te verdedigen. Dit mechanisme

werkt de kumulatie in de hand, mede doordat nieuwe kandidaten zich langs dezelfde weg dienen op te werken om te slagen.

4. De rol van het partijlid bij de lijstensamenstelling is vrij **miniem**. Dit verklaart allicht het laag deelnemingspercentage aan de polls.

